

HOLMI

XVIII. évfolyam 5. szám

2006. május

Szerkeszti: Réz Pál (főszerkesztő),
Radnóti Sándor (bírálat), Várady Szabolcs (vers), Závada Pál (széppróza),
Fodor Géza, Szalai Júlia, Voszka Éva

Szerkesztőbizottság: Bodor Ádám, Dávidházi Péter, Domokos Mátyás,
Göncz Árpád, Kocsis Zoltán, Lator László,
Ludassy Mária, Nádasy Ádám, Rakovszky Zsuzsa.
Tördelőszerkesztő: Környei Anikó. A szöveget gondozta: Zsarnay Erzsébet

TARTALOM

- Somlyó György**: Szonett (egyik, amely hiányzik a „Talizmán”-ból) • 579
- Rába György**: Rejtett arcvonások • 579
Magántörténelem • 580
- Kovács András Ferenc**: Kavafisz-átiratok
Claudius király • 580
Így • 583
- Csengery Kristóf**: Dal a vakságról • 583
Dal a forró hóról • 584
Dal a dalról • 584
- Mann Lajos**: József Attila „szendergő szonett”-je • 585
- Kirchknopf Andrea–Kurdi Imre**: „az írástudók magyarázzák, ahogy jónak látják” • 590
- Kőrösi Imre**: Tájkép, mozgásban • 594
- Kornis Mihály**: Békakirály • 595
- Ferdinandy György**: A bolondok királya • 607
- Kovács Mikó Edina**: Utóhang • 618
Hazafelé • 619
- Ambrus Judit**: Isten konditerme • 619
- Császtvay Tünde**: Bevezető egy kiállításához • 625
- Szendrey Júlia**: Teljesült vágy (*Közéleti Ratzky Rita*) • 628
- Ijjas Tamás**: Hatalma • 629
Fej vagy írás • 629
- Payer Imre**: Pattanni, hullni • 630
- Jemnitz János**: Előszó Jemnitz Sándor naplójához • 631
- Jemnitz Sándor**: Napló (*Részlet*) • 632

- Gellén-Miklós Gábor*: Semmi vadulás • 650
Pinczeszer • 651
Loschitz Ferenc: A hajnal vendége • 651
R. K. Narayan: Egy ló és két kecske (*Farkas Aliz*
fordítása) • 652

FIGYELŐ

- Radics Viktória*: Kritika helyett (Nádas Péter:
Párhuzamos történetek) • 663
Győri Orsolya: Múzeumi mimikri, avagy a mű tárgy
és/vagy alkotás? (Ébli Gábor:
Az antropologizált múzeum) • 696
Ébli Gábor: Örök-e a kulturális örökség?
(Erdősi Péter és Sonkoly Gábor [szerk.]:
A kulturális örökség) • 699
Balogh Magdolna: Oroszország képe Mickiewicz
„Ősök”-jében (Adam Mickiewicz:
Ősök) • 701
Radnóti Sándor: A történet vége (Patricia Cornwell:
Döglégy) • 712
Kovács István: A jövő fehér fala előtt álló és élő költő
(Bella István, 1940–2006) • 714

Megjelenik havonta. Felelős kiadó: Réz Pál. Vörösmarty Társaság
Levélcím: HOLMI c/o Réz Pál, 1137 Budapest, Jászai Mari tér 4/A
Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt. és a regionális részvénnytársaságok
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág
Előfizethető közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján,
Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál
(Bp. VIII., Orczy tér 1. Tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp. 1900)
További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu
Előfizethető még postai utalványon Závada Pál címén (1092 Budapest, Ráday u. 11–13.)
Előfizetési díj fél évre 1500, egy évre 3000 forint, külföldön \$35.00, illetve \$70.00
Nyomtatta az ADUPRINT Kft. Vezető: Tóth Béláné

A HOLMI honlapja: www.holmi.org

ISSN 0865-2864

Somlyó György

SZONETT

egyik, amely hiányzik a „Talizmán”-ból

Gyerekkoromban minden gyerek azt dudorászta
„Teve van egy púpú, van két púpú, van négy púpú, sőt több...”
Ember is van aki rekviemet szerez a halottainak
És van aki magamagának szerez rekviemet

De van olyan is aki megszökik halála elől
Nyakára keríti köpenyegét és nyolcvankét évével
Azóta is fut vele a vasparipa után elege lett a *háborúból*
És a *békéből* amely majd újra háborúba fordul

Mindenét letette Ásztapovó pályaudvarára
A pályát is az udvart is a kertet is az istent is
A grófot is az íróit is hogy végezetül semmije se legyen

A *nagyfutásban* érezte ahogy ványadt vállairól
Legördül – mint a boroshordók – a *halhatatlansága*
Ami csak addig tartható fenn ameddig *léteziünk*.

Rába György

REJTETT ARCVONÁSOK

Az arc mögött senki se hitte
valaki más lapul
sőt mások lappangnak mögötte
fedezékében mazna nyúl
szerzetesnek is remete
ingerelt harapós eb
pendelyek részége
melyik léte erősebb
melyik orcája hiteles
ő se tudná megmondani
ami válasza lesz
csak fregoli így emberi

MAGÁNTÖRTÉNELEM

Nem az ünnep a várva várt
deríthet föl mennyei kedvre
a képzelet fölé piros
betűs nap sose kerekedne
ínyed facsarja keserít
a teljesülés üledéke
a rajtot becsapja a cél
unalmas a szívbeli béke
bezzeg azok a köznapok
a befestendő szürke vásznak
mind határtalan terei
a forma- és színorgiáknak
egy nap habár nincs sarzsija
mégis kitűnhet egy csapásra
teszi magántörténelemmé
játék s elme találkozása
a gesztusod nevezi meg
s noha névtelennek tanultad
létre hívod így az a nap
avat föl téged is nagyúrnak

Kovács András Ferenc

KAVAFISZ-ÁTIRATOK

Claudius király

Távol vidékre von magával elmém.
A gondolat most Helsingörbe röppent –
utcaít járom, s jéghideg terek közt
barangolván egy roppant bús esetre
emlékszem – egy boldogtalan királyra,
akit megölt az öccse pár koholt
agyrém, gyanakvó sejtelem miatt.

Minden szegényebb házban, csak titokban,
mert Fortinbrastól rettegtek, de mégis
elsiratták a jámbort. Oly szelíd volt:
nyugodt ember, s a békét úgy becsülte!

(Eleget túrt a hon már, több háborút viselt el –
vitéz elődje túl sok hadjáratot vezényelt.)
Mindenkivel türelmes, kedves volt, engedékeny
a főurakkal s a köznéppel is. Kiváltképpen rühellte
a rossz, igaztalan döntéseket, bár a királyság dolgaiban
mindenkor, mindent megtanácskozott
komoly, tapasztalt, fontos férfiakkal.

De hogy miért is ölte meg önnön unokaöccse,
azt bizonyossággal soha, senki se tudta meg. Úgy tűnt,
valami bűntettel, talán egy gyilkossággal gyanúsítgatta.
A megsejtés, a bűn sötét alapja,
egy éjjelen döbbsent belé az öcsbe,
épp ős romok közt kódorgott, midőn úgy tűnt
neki, mintha egy tömör kísértetet látna a ködben,
s a bolygó léggel hirtelen beszélgetésbe kezdett,
s a lélek pusztá szájából tudott meg
egynéhány vádat, terhelőt, a jó királyra nézvést.

Kétségtelen – csak képzelgés, vak ábránd
lehelte rémkép, hiú látomás volt!
(A dán királyi herceg szerfelett ingadozó vala – régen,
mikor még Wittenbergában tanult,
több diáktársa terheltek, futóbolondnak tartotta.)

Pár napra rá bement anyjához újfent
tisztázni véle holmi családi zúrt, civódást,
s váratlanul, miközben tán túl vad hévvel érvelt,
elvesztette fejét, csapongott, szertelen szólt –
kiabálni, visítozni, eszelősen üvölni kezdett,
hogy az a kóbor szellem már bent van a szobában!
De elhült édesanyja senkit, semmit se látott.

S még aznap bármi ok nélkül leszúrt
egy tiszteletre méltó, bölcs nemes.
A herceg éppen két nap múlva kellett
hajóra szálljon, Angliába menjen...
Sürgette hát a jó király – induljon el, siessen,
mert azt remélte, így tán az életét megmentheti.
Viszont a szörnyű bűntől föltüzeltlen,
a borzalomtól háborgó tömeg
föllázadt már a gaztett hallatán:
megpróbált behatolni, s betört a palotába
a szétdőfölt nemes fiával az élen –
az érdemes, nemes Laertessel, ki szorgalmas,
derék s becsvágyó ifjú volt. (A zendülés szívében,
a zúrzavar tetőfokán fölördítettek cimborái: „Éljen
Laertes király! Éljen Laertes király, sokáig éljen!”)

Később, midőn az ügy lecsillapult már,
 hűs márványsírban nyugodott a király is,
 hiszen megölte öccse egy őrjöngő dührohamban.
 (A dán királyi herceg sosem ért el Angliába –
 csak sikerült neki, mert a hajóról könnyen elillant.)
 Hát akkor aztán színre lépett egy alak –
 egy bizonyos Horatio, ki hős, koholt, színes mesékkel
 próbálta meg tisztára mosni végül
 a bűnös herceg bűzlő szennyesét.
 Az angol út, az angol út – erősítgette váltig –
 kelepce volt, s titkon parancsot adtak,
 hogy Angliába térvén a herceget megöljék.
 (E tény máig se lőn még tisztán bebizonyítva.)
 Emlegetett valamit a megmérgezett borról is,
 állítólag a király tett gyors gyöngyöt a borba is.
 Igaz, hogy Laertes is ezt hajtogatta folyvást.
 De vajon nem hazudott-e? Nem tévedett-e ismét?
 Ám mikor vallotta ezt? Nem sebzetten kinyúlva-e,
 szinte kiköpve lelkét, midőn elméje képzelgőn hadart,
 ő meg zavartan hörgött összevissza?
 Ami pedig a mérgezett fegyvereket illeti –
 csak utólag derült ki, hogy nem a király volt az ok,
 csak Laertes kente be a fegyvereit méreggel.
 Végszükség esetén Horatio, ha kellett,
 még a szellemet is tanúnak idézhette.
 A szellem emígy szólt, aztán így tett, s amúgy tett!
 A szellem itt meg ott is ezt mondta, s azt csinálta!

Horatiót hallgatván már a népek
 megértették, s mélyen szánták magukban
 szerencsétlen, jámbor királyukat, kit
 költött kísértetekkel s légből kapott mesékkel
 öltek meg – ősi trónról lelökve jogtalan.

De Fortinbras, ki hasznot húzott a zúrös ügyből,
 s fáradozás nélkül megkaparinthatta a teljhatalmat,
 nagyon nagyra értékelte, irtó sokra becsülte
 Horatio beszédét s több ékesült szavát is.

1899. július

ÍGY

Erre az obszcén fényképre, amelyet az utcán kínálnak
föl, s árulgatnak titokban, hogy a rendőr meg ne lássa –
erre a közönséges, szemét pornófotóra
hogyan kerülhetett föl egy ilyen arc – a te ismeretlen,
eszményi álomarcod? Mit keres itt, s mért épp a te arcod?

Ki tudja, mily lezüllött, nyomorult életet élhetsz?
És milyen aljas helyzetben, milyen elvetemült helyen
hagyhattad magad pénzért, pózokban lefotózni?
Hát ilyen romlott, nemtelen s alávaló a lelked?
Mindennek ellenére, sőt: más, talán még rosszabbak dacára,
számomra így maradsz meg eszménynek, álomarcnak,
görög gyönyörökre termett, különb öröme szánt alakoddal –
számomra így maradsz, csak így szól rólad is költészetem.

1913. április

Csengery Kristóf

DAL A VAKSÁGRÓL

Ki mást nem lát nem látja önmagát
ki önmagát nem látja mást se lát

vak számlapon köröz a mutató
a számokat elnyelte mind a tó

a tó szoroz és oszt és összead
némán sorolva hűvös számokat

míg napjaink úgy telnek számtalan
hogy mindnek ismeretlen arca van

ki önmagát nem látja mit remél
ki mást nem lát az lenn a tóban él

s a tátogó halat faggatja mondd
ki vagyok én ezt kérdi a bolond

DAL A FORRÓ HÓRÓL

Hasít a fagy akár az ész
reped a tények tengelye
fontold meg jól mely kőre lépsz
s ne ülj a forró hóba le

ne halld hevülni jég dalát
mert tűz a jég és tűz a tél
lobog s míg oltaná magát
lázálmában fagyot beszél

és egybeszűr havat hetet
fonák világ ferdült világ
fehér mezőben véreset
virít egy rózsaaág

DAL A DALRÓL

Hívatlanul, kéretlenül
bukkan föl. Csend van, nincs sehol,
aztán zümmögni kezd belül,
fel sem tűnik, s már ott dobol

a lépteidben. Dallamát,
tetszik vagy nem, dúdolni kell.
Nincs más hullámhossz, melyre át-
kapcsolhatnál. Nem hallgat el

reggeltől estig. Éjszaka,
ha forgolódsz fél-éberen,
lesújt, rázendít. Nincs hova
futnod előle. Nincs verem,

melybe vethetnéd, nincs kohó,
melyben elégne. Változás
csak egy esetben várható:
jön egy új dal. Nem jobb, de *más*.

Elődjét likvidálja, és
derűs uralkodásba kezd.
Te felhördülsz: új szenvedés?
Ó, jaj, ne! Bármit, csak ne ezt!